

Adalékok a KMV történetéhez

Egy pályadíjnyertes regény körüli politikai bonyodalmakról, amelyek a KMV további létét is veszélyeztették, két valamikori párttitkár emberségéről és talán még másról is. . .

Belekezek mondanivalóm leírásába, bár be kell vallanom: régóta tart a bizonytalanságom, és nem múlik, mint ahogy annak kényszere sem szűnik, hogy a talán barokkosan hosszúnak tűnő alcímben jelzett, az 1970-es éveket közvetlenül megelőző, majd pedig az ezt követő években megtörtént dolgokról azok árnyaltabb megítélésének érdekében szóljak a Középiskolások Művészeti Vetélkedője (KMV) kapcsán. Az 1970-ben megrendezett KMV körül történtek miatt több dolog igencsak emlékezetes maradt számomra, két eseménynek pedig minden részletére (az első esetben két, a másodikéban pedig egy – szerintem – igen fontos mozzanat kivételével) pontosan emlékszem. Mondandóm leírásától viszont azért ódzkodtam mindeddig és azért bizonytalankodom ma is, mert tényekről kell szólnom, amelyek valós voltának alátámasztására, azok valós voltát igazoló konkrét bizonyítékom tulajdonképpen nincs – hacsak azon politikai fórumok jegyzőkönyvet nem vezettek az első esetben történetekről, amelyek eszmei-politikai szempontból kivizsgálandó *ügyként* kezelték az esetet. Ilyen tárgyú jegyzőkönyv létezéséről azonban nem tudok, ilyent sohasem kellett aláírnom. Viszont 1970-ből van két olyan bizonyítékom, amelyek valamelyest igazoló értékűek, de az alábbiak során szólok majd a KMV kapcsán olyan megtörtént dolgokról, olyan társadalmi-politikai jellegű más eseményekről, amelyek közül némelyek ugyan később folytak le, azonban – közvetett úton ugyan – mindenképpen bizonyítják az előzőek kapcsán leírtak valós voltát, megtörténtét. Helyzetemet nehezíti az is, hogy a KMV negyvenedik évfordulójának ünnepségéig nem beszéltem ezekről az eseményekről, sem szélesebb ismeretségi, sem szűkebb, baráti körben, tehát tanúim sincsenek. Amikor pedig az említett évfordulón elmondtam azt, ami megtörtént, az elhangzottak nyomán beállt csend előbb meglepett, majd elbizonytalanított: mintha a szavaimban való kételkedést

jelentette volna. Talán nem is alaptalanul támadt ez az érzésem, mert hát „döglött oroszlánt rugdosók”, azaz letűnt rendszerek utáni hősködők mindig is voltak, azonban felszólalásom után szót kérő tanártársam, annak bizonyágaként, hogy az elmondottak *akkoriban valóban megtörténhettek*, mert *olyan idők jártak*, szintén tanár feleségének esetét hozta fel, aki orosz nyelvszakos lévén a Szovjetunióban kiadott folyóiratot és néhány könyvet rendelt, s ennek kapcsán hivatalos szerv kért tájékoztatást tőle.¹ Felszólalása hatott: a számomra nyomasztónak tűnő csend feloldódott, az ünnepség folytatódott...

Mindezek ellenére múltó kellemetlen emlékként, leíratlanul, némán maradtak volna meg emlékezetemben az 1970-ben megtartott vetélkedő előtt, alatt és után történtek, ha emlegetett bizonytalanságom és hozzá kapcsolódó kényszerérzetem – kétségkívül akarat nélkül – nem éleszti fel és nem késztet cselekvésre a nemrégien elhunyt Gerold László azzal, hogy (amint az dedikációjában is áll) barátsága jeleként 2011. december 22-én egy beszélgetésünk során nekem ajándékozta Gion Nándor munkásságáról szóló monográfiájának egy példányát², és persze az is, hogy könyvét én már azon a héten elolvastam, de még inkább azon viszonylag nem régi értesülésem, hogy a KMV 50. megrendezésének alkalmából könyv készült magáról a KMV-ről, amelyben ismételten feltűnhet, esetleg még végleges érvényességet is nyerhet egy olyan alaptalan és lejárató, sőt örök időkre megpecsételő állítás, amelyet ugyan akkori tetteik következtében sokan kiérdemelhetnek, és ki is érdemelnének, az érintett politikai tisztségviselő, az akkori becsei politikus azonban semmiképpen sem, ám annak a korszaknak mai megítélése alapján szinte bizonyosra vehető, hogy rajta maradna a megszegyenítő vélemény, ha nem mondom el azt, ami valóban megtörtént, bár – és hadd ismétlem meg újra ezen eset kapcsán fentebb már kifejtett állításomat: egyértelműen igazoló bizonyítékot nem mutathatok fel!

Mondandóm megírásának kényszerérzetét Gerold László monográfiájának következő két mondata, pontosabban e két mondat általam kiemelt részei tették kényszerré. Az első mondat: „Csupán *annak adalékeként, hogy a politika miféle eszközökkel élt*, jegyzem meg, hogy a becsei Középisko-

---

¹ Nem említem meg szót kérő egykori becsei tanártársam nevét egyrészt azért, mert nem kértem nevének említésére engedélyt, másrészt azért sem, mert lehet, hogy a dologra már nem is emlékszik, ami kellemetlen is lehetne számára. Éppen ezért, ha csak igen indokolt okát nem látom annak, hogy a dolgozatom tárgya kapcsán szóba kerülő személyek nevének említését, feltüntetését, a neveket a továbbiak során sem említem.

² GEROLD László (2009): *Gion Nándor*. Tegnap és Ma. Kortárs magyar írók. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony

lások Művészeti Vetélkedőjén, mert »egy ügybuzgó helybeli politikus szimatot fogott«, megtiltották, hogy jutalomkönyvként kiosszák Gion regényét (VARGA 1971)³, a második pedig: „Míg Bányai egykori emlékeit, sőt saját aktív részvételét felidézve fogalmaz, addig, jellemzően, egy későbbi generációhoz tartozó tanulmányíró, a *Joáb-ügyet a regény* »keletkezésének történelmi kontextusa«-ként tartja fontosnak felemlíteni, amely a mű »értelmezésének történetét is determinálta« (BENCE 2007)”.⁴

Mielőtt mondandóm ismertetésébe kezdenék, annak követhetősége érdekében mondom el, hogy középiskolai tanárkódásom kezdetén, egy gimnáziumi önképzőköri összejövetelen tanulói ötlet nyomán került szóba egy a gimnáziumok magyar tannyelvű tagozatainak irodalmi önképzőkörös tanulói számára tartandó irodalmi vetélkedő megszervezése. Az ötletet az önképzőkör tagjai jónak találták, elfogadták, és megvalósításáról azonnal döntöttek is. Megtartásának mikéntjéről javaslatok hangzottak el, amelyeket az elkövetkező néhány összejövetelen, tanárként, a kezdeményezés realizálása kapcsán felmerülhető problémák felvetése, valamint ezek számbavétele érdekében felhozott néhány érv kifejtése útján igyekeztem irányítani. A következőkre hívtam fel a figyelmet: a résztvevők számára a vetélkedés azonos feltételeit biztosító és meghatározó szabályzat fontosságára, a díjak stimuláló erejére (könyvjutalmak) és a díjakat odaítélő objektív bírálóbizottság szükségességére, a verseny megtartására alkalmas helyszín, valamint a rendezvény anyagi költségeit és társadalmi legitimitását biztosító Ifjúsági Szövetség becsei⁵ vezetőségével való együttműködés fontosságára, a résztvevők elszállásolásának megoldására, a verseny meghirdetésének módjára. A felvetett kérdéseket a gimnázium *Szenteleky Kornél Irodalmi Önképzőkör* tagjai megbeszélték, továbbiakat is felvetettek, megoldásokat javasoltak megvalósításukat illetően, vitatkoztak a felvetettekről, majd döntöttek azokról. A megvitatt és elfogadott javaslatokat pontonként saját megfogalmazásukban foglalták a vetélkedő szabályzatába, illetve a szervezési teendők jegyzékébe, végrehajtásukat pedig személyekre szólóan osztották el egymás között. A verseny szervezőbizottságába is évről évre ők javasolták a tagokat, javaslatukat pedig az Ifjúsági Szövetség becsei vezetősége bővítette ki saját képviselőivel és nevezte ki, hagyta jóvá. A vetélkedő szabályzatát már a rendezvény megtartásának első évében, közvetlenül a verseny lezajlása után a résztvevők spontán kezdeményezéseként megalakult kerekasztal-értekezleten az elhangzott javaslatok nyo-

³ GEROLD i. m. 59–60.

⁴ GEROLD i. m. 60.

⁵ Azért említem a mai Óbecse városnevet az alábbiak során is *Becseként*, mert akkor még ez volt a város hivatalos magyar neve.

mán módosították. Új művészeti versenyágak versenybe iktatásáról, valamint a gimnáziumokon kívül, a más típusú középiskolák tanulóinak versenybe való bevonásáról is ezen az értekezleten fogalmaztak meg javaslatokat, meghagyva a szervezőknek ezek megvalósíthatóságának mérlegelési lehetőségét, a végleges döntés jogát pedig a következő iskolaév kezdetén összehívandó kerekasztal-értekezlet résztvevőire bízták. A díjként funkcionáló könyveket a vetélkedő szervezésében részt vevő tanárként én választottam ki, a díjanként meghatározott összeget nem lépve át, és rendelttem meg a Forum becsei üzletében, a számlát viszont az Ifjúsági Szövetség Becsei Szervezete fizette ki minden évben. Az 1970-ben tartandó, sorrendben negyedik vetélkedő versenyágaiként is, mint az előző években, az első, a második és a harmadik díj könyvcsomagjainak egy-egy könyvében az adományozó, azaz a vetélkedő szervezőbizottsága, a versenyág, az elnyert díjfokozat, a nyertes neve, a rendező város neve, valamint az átadás dátuma volt feltüntetve. A beírást az Ifjúsági Szövetség Becsei Választmányának aktuális elnöke írta alá, a díjat pedig az ifjúsági szervezet pecsétje tette hivatalossá. A szöveget a becsei gimnázium tanulói írták be minden díjcsomag egy-egy könyvébe. Az első vetélkedő hivatalos elnevezése a Jugoszláviai Gimnáziumok Magyar Önképzőkörei Tanulóinak Irodalmi Vetélkedője volt, de a következőkben már (a kerekasztal-értekezleten elhangzott javaslatok, majd az új iskolaév kezdetén megtartott értekezleten elfogadott határozat értelmében) a Jugoszláviai Magyar Középiskolások Művészeti Vetélkedője (JMKMV), 1975-ben pedig Jugoszláv Középiskolások Magyar Nyelvű Művészeti Vetélkedője megnevezéssel folyt le. Az „oldalágak” (a színjátzó, a zenei és a képzőművészeti versenyágak) „lesorvadása, leszáradása”, azaz megszűnése után Középiskolások Irodalmi Vetélkedője (KIV) néven került megszervezésre, majd az említett versenyágak újraindulásával, valamint újabbak megjelenésével *Középiskolások Művészeti Vetélkedője (KMV)* lett a rendezvény neve, s ma is így nevezik.

Nézetem szerint Gerold László említett monográfiájában kellő alaposággal és meggyőző módon ismerteti Gion Nándor *Testvérem, Joáb* című, az 1968-ban kiírt regény pályázat első díjas művének megjelenése előtti és utáni eseményeket, a politikai és irodalmi körökben egyaránt nagy vitát kiváltó hatását, megfelelően értékeli a vitázók álláspontjait magától a művet is. De munkájának mérlegelése, véleményezése, értékelése se nem feladata, se nem célja ennek az írásnak. Viszont középiskolai tanárként és a vetélkedő szervezésében részt vállalóként úgy ítélt meg, hogy ennek, az elsősorban irodalomkritikusok egymás közötti, majd pedig politikusokkal, politikai fórumok képviselőivel is folytatott heves vitája folytán közérdeklődést kiváltó első díjas pályaműnek a soron következő IV. KMV könyvjutalmai között kell lennie, tehát minden versenyág mindhárom dí-

jának könyvjutalmi között ott volt Gion Nándor *Testvérem, Joábjának* egy példánya, és pedig a fentebb ismertett beírandó szöveg teljességével előkészítetten. Annak ténye, hogy a maguk álláspontjait hangoztató kritikusokon kívül a politikusok és politikai fórumok tagjai a kommunista párt eszmei-politikai álláspontjai érvényesítésének szándékával vettek részt a vitában, elkerülte a figyelmem, talán azért, mert ezt a ténytet a politikum dolgának tekintettem. Ebből lett volna aztán a nagy baj, ha... Ugyanis az *eszmei-politikai éberség hiánya* (attól függően, hogy hol, milyen szintű társadalmi-politikai fórumon állapították azt meg), bizony következményekkel – nem is akármilyenekkel! – járó bűn is lehetett akkoriban!

De vegyük sorjában az eseményeket!

A könyvjutalmak csomagjai az akkori becsei Ifjúsági Otthon nagyobb méretű gyűléstermének (amelyet a szombatonkénti táncrendezvényeken, valamint a vetélkedők megtartásának idején is ruhatárként használtak) asztalain álltak, szövegbeírással, az ifjúsági elnök aláírásával, pecséttel hivatalossá téve, művészeti áganként csoportosítva és díjanként felsorakoztatva, minden díjcsoporthoz első könyvként Gion Nándor *Testvérem, Joábjával*, tehát a verseny kezdete előtt minden elő volt készítve. (Gyakorlati oka volt a jutalomkönyvek ilyen elrendezésének, és pedig az, hogy a zsűri döntését követően elkészült névsor kézhezvétele után minél gyorsabban elvégezhessek a tanulók a díjazottak nevének beírását a megfelelő helyre. Minden évben ezért volt a könyvcsomagok tetejére helyezve a beírást tartalmazó könyv.) A nagyteremben, a vetélkedő irodalmi részének, valamint a díjkiosztás színhelyének elrendezését illetően azonban maradt még valami teendő, ezért a szervezőbizottság tanuló tagjaival bementünk másnap az otthonba, hogy elvégezzük az utolsó simításokat is. Az ifjúsági szövetség szervezőbizottságba delegált tagja már ott volt, és mintha várt is volna bennünket. Ezt közölte is velünk, majd elmondta, hogy egy bizottság járt az otthonban és informálódott az előkészületekről⁶, de látva a Gion-könyveket, tagjai megjegyezték, hogy arról eszmei-politikai szempontból elítélő vélemények hangzottak el, ezért jobb lenne helyettük más könyveket adni.

– Á, ez nem csoda! Az irodalomkritikusok szinte azért vannak, hogy bosszantsák az írókat, néha pedig még egymást is! – mondtam tréfára váltva, merthogy valójában nem értettem a figyelmeztetés okát.

---

⁶ Ebben akkortájt nem volt semmi meglepő, hiszen a társadalmi-politikai szervezetek tisztségviselőinek a település gazdasági, közösségi és politikai eseményeiről pontos értesülésekkel kellett rendelkezniük, tisztségükkel járó dolog volt ez, a felsőbb fórumok őket vonták felelősségre, ha nemkívánatos dolgok történtek a községben.

– Nem, nem az irodalomkritikusokról van szó – válaszolta talán inkább politikai naivitásomon, mint az általam mondottakon kényszeredetten elmosolyodva a politikában már bizonyos jártasságot szerzett fiatal ember – a Szocialista Szövetség és a Szakszervezet elnöke meg a Pártbizottság titkárra volt itt⁷, ők mondták, hogy a Tartományi Pártbizottságban eszmei-politikai szempontból élesen bírálták a regényt, *így hát jobb lenne kihagyni a díjak közül a vetélkedő miatt*. De nekünk meg magának sem lenne jó, ha a díjak között maradna – tette még hozzá.

Most már megértettem, hogy miről van szó, ugyanis voltak már bizonyos közvetett úton szerzett efféle politikai tapasztalataim (a becsei Kocsi János Műszaki Középiskola bezárása⁸, a topolyai egészségház⁹ névadása körüli vita), de az ekkori idők politikai körülményei között megtörténhetők dolgokat ezeknél is szemléletesebben bizonyítják az ekkoriban aktivitása szárba szökkenését élő Magyar Nyelvművelő Egyesület vezetőit pár évvel később, a szervezet vertikális szerveződése miatt ért bírálatok (különösen a vezetőség két, szervezésben legaktívabb tagját bírálták élesen), akiket ennek nyomán le is váltottak egyesületbeli tisztségükéről. Azt is beszéltek, hogy egyiküket a munkahelyén is lefokozták, a másik leváltott vezetőségi tag pedig munkahelyet változtatott.¹⁰ De más, ehhez hasonló történetek is lejátszódtak, így hát magától értetődő volt, hogy csakugyan jobb lesz összeszedni a Gion-könyveket, amelyek végül a terem könyvespolcainak azon üres részeire kerültek, ahol az ifjúság számára készült marxista irodalmi kiadványok voltak! Miután ezzel végeztünk, meg-

---

⁷ Ő a tisztségviselők neveit említette, akiket személy szerint is ismertem, sőt, ha szerintük talán nem is baráti, de ismerősi viszonyban voltam velük.

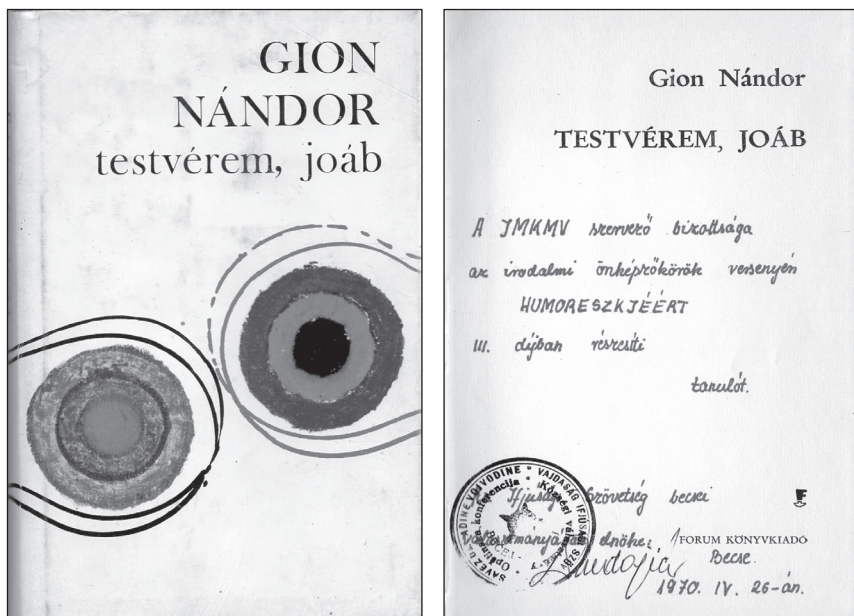
⁸ Az esettel a *Képes Ifjúság* több írásban is foglalkozott, például *A becsei bűvös kör. Még egyszer a Kocsi János Műszaki Középiskola megszüntetéséről* címűben is (*Képes Ifjúság*, 1969. november 15.).

⁹ Az egészségház névadása kapcsán felmerült problémákkal nemzetiiségi kérdésként is több cikkben foglalkozott az ifjúsági lapban. Amelyek közül talán Podolszki József *Éles vita a nemzeti kérdéstről. A Hadzsi-vita epilógusa* című írása említhető leginkább tanulásgósként (*Képes Ifjúság*, 1969. május 7.).

¹⁰ Ez az esemény közvetlenül a fiókszervezeteket érintette, közvetve pedig (más magyartanárokkal együtt) engem is, de nem politikai vonatkozásban (bár a Magyar Nyelvművelő Egyesület helyi szervezete kezdeményezésem nyomán alakult meg), hanem a *vertikális szerveződés* okán, hisz ennek tiltása lehetetlenné tette a helyi szervezetek számára a működésükből adódóan szükséges együttműködést a tartományi vezetőséggel, de az egyesület tervezett, megalakításra váró nyelvi tanácsadói (elsősorban fordítói) szakszolgálatával való kapcsolattartást is. Emiatt a szaktanácsadás (kimondatlanul ugyan), de jórészt a magyartanárokra hárult, viszont ők ennek a legjobban szándékuk ellenére sem tehettek minden szakterület vonatkozásában eleget. Nem csoda hát, hogy a nyelvművelő egyesületi tevékenység ezek után igencsak alábbhagyott.

kérdeztem a fiatalembert, hogy a díjak közül kivont könyvekből megtarthatok-e magamnak egy példányt.

– Persze, csak vegyen, meg ők is vehetnek – intett a tanulók felé, és aki akart, el is vett egy példányt. A díjak közül kivont könyvek a polcon voltak a vetélkedő egész ideje alatt. Megfogyatkozva ugyan, de még utána is egy ideig ott volt több példány, míg végül egyszerűen eltűntek. Kevésbé szembetűnő helyre rakhatták őket.¹¹ Nyilvántartásba nem kerültek.

Az általam megtartott példány borítólapjának, valamint beírásának fénymásolata

Miután a díjak közül kivont könyvek elhelyezésével végeztünk, néhány tanuló a szövegbeírásokat átmásolta a díjankénti könyvcsomagok egy másik könyvébe, a többiekkel befejeztük a hátramaradt elrendezendőket a nagyteremben, majd a javaslatnak megfelelően az ifjúsági szervezet de-

¹¹ Hogy ezek a könyvek ugyanezen terem egy szekrényébe kerültek, azt csak Gerold László által idézett Varga Zoltán írásának, majd az írásában megjelölt forrás, a *Képes Ifjúság* általa megnevezett számában megjelent szövegből tudtam meg nemrég, ugyanis mindkét írásról Gerold László Gion-monográfiájának elolvasása nyomán szereztem tudomást. Mert be kell vallanom, hogy annak idején, amikor megjelentek, nem kerülhettek kezembe. Akkoriban a vetélkedőről megjelent írások mindegyikének elolvasása és begyűjtése nem volt a célom. Azokat az írásokat olvastam csak el, amelyek valamilyen okból szélesebb körben keltek érdeklődést. Ilyen esetekben alkalomadtán én is írásban mondtam el a tárggyal kapcsolatos véleményem.

legátusával megállapodtunk, hogy a díjakat, a könyvcsomagokból kivont Gion-könyvek miatt, a Forum könyvesboltjában pótlólagosan vásároltakkal egészítjük ki, amelyeket másnap délelőtt el is hoz az ifjúsági szervezet alkalmazottja, mi meg majd a könyvcsomagokba tesszük. Úgy gondoltam, hogy ezzel a lehetséges bajt elhárítottuk, „a csorbát kiköszörültük” – indulhat a vetélkedő, amelyre vendégként szerb tannyelvű középiskolák önképzőköröseit is vártuk, ugyanis a szervezőbizottság meghívóleveleket küldött szét.¹²

A negyedik alkalommal megrendezett verseny zökkenőmentesen zajlott le, de a vendégként meghívott önképzőkörösök nélkül. (A meghívóinkra válasz és vendég sem érkezett.)

Nem merültek fel problémák az 1971-ben megtartandó ötödik, jubileumi vetélkedő előkészületei és megrendezése folyamán sem, sőt! Ünnepi hangulatban folyt le a sorrendben ötödik rendezvény: az első vetélkedőtől részt vevő öt tanár elismerésként a szervezőbizottságtól egy-egy könyvet, a védnök *Képes Ifjúságtól* pedig egy-egy karórát kapott, a vetélkedőről beszámoló cikk szerint pedig „[a] becsei ifjúsági otthon nagytermében szép számú közönség soraiban ott láthattunk néhány neves közéleti munkást, Kovács Lászlót és dr. Rehák Lászlót is”, a Szenteleky Kornél Irodalmi Önképzőkör jegyzőkönyvének bejegyzése alapján¹³ pedig arról győ-

---

¹² Erre bizonyítékként említendő a becsei Szenteleky Kornél Irodalmi Önképzőkör XX., 1971. április 25-én, a JMKMV kerekasztal-értekezletén Morvai Gyula becsei gimnazista által vezetett jegyzőkönyve, amely szerint Kartag Nándor javasolta, hogy „szerb középiskolákba is kellene meghívókat küldenünk”. A gyűlés vezetőjeként a következő választ adtam: „Múlt évben küldtünk minden középiskolába, de egyetlenegy szerb iskolából sem jelentkeztek.”

¹³ Az említett jegyzőkönyv, valamint az önképzőkörösök körében akkoriban csak *Zöld könyv*nek nevezett kemény fedelű nagyvonalas, A4-es méretű füzet – amelybe az önképzőkör azon tagjai írták vagy ragasztották be irodalmi munkájukat, amellyel a vetélkedő döntőjébe jutottak, esetleg díjat is nyertek – nálam maradt, minden bizonnyal véletlenül. A jegyzőkönyv első bejegyzése XI. jegyzőkönyv jelzéssel 1969. december 18-ai, az utolsó pedig *V. jegyzőkönyv* jelzéssel 1972. november 14-ei keltezésű. A bejegyzések az önképzőköri vezetőségi és tagsági összejöveteleken történeteket, elhangzottakat rögzítik, de Kiss Klára elnök és Morvai Gyula titkár és jegyzőkönyvvezető lelkiismeretes tisztségviselésének köszönhetően a már említett 1971-ben megtartott kerekasztal-értekezleten kívül az 1972. április 20-án elhangzottak is olvashatóak a XXI. jegyzőkönyvben. (A jegyzőkönyvben az értekezlet megtartásának napja ugyan tévesen 30-a 20-a helyett, máskülönben ezúttal is igen tárgyilagos és pontos, tehát dokumentumértékű. Ezen írásban ezért is hivatkozhatok a bejegyzettekre más esetekben is. A jegyzőkönyv a jelzett időben folyó önképzőköri tevékenység megbízható és hiteles dokumentuma ma. Igazán sajnálom, hogy nem gyűjtöttem be, azaz a tanulóktól nem kértem el sem az ezt megelőző, sem az ezt követő jegyzőkönyveket.

zódhatunk meg, hogy Csoóri Sándor neves magyarországi költő is üdvözölte a JMKMV-t.

A következő vetélkedőre való szervezési előkészületek is problémamentesen és a szokásos időben és módon indultak be, folytak. A sajtóban mind többen szóltak arról, hogy közügyként kellene kezelni, igen fontos rendezvényként kellene viszonyulni ehhez a rendezvényhez, ezek a vélemények azonban különösebben nem is serkentették, de nem is bolygatták meg a szervezők munkáját. A verseny zökkenőmentesen zajlott le 1972-ben is. Azonban egy-két hét elmúltával valamilyen összejövetelelen találkoztam egy, Becsén régebben felelős tisztségeket betöltő és még az 1970-es években is igen aktív szerb nemzetiségű politikus asszonnyal, akit már egy-két éve ismertem (életkorát tekintve a szüleim korosztályába, esetleg a tőlük csak néhány évvel fiatalabbak nemzedékébe tartozhatott), és akiről Becsén akkoriban mindenki tudta, hogy igen megbízható értesülésekkel rendelkezik. Emiatt azonban nem ítélték el, tudomásom szerint nem is súgtak össze a háta mögött – talán azért, mert jó hangulatú és igen kommunikatív asszony volt –, de lehet, hogy azért sem, mert tartottak tőle szerteágazó kapcsolatai miatt.¹⁴ Miután üdvözlöttük egymást, közölte velem, hogy a tartományi ifjúsági vezetőségből jönni fog egy tag, aki elsősorban a vetélkedőről szeretne velem beszélni. „Az, hogy velem szeretne beszélni, jó, és mivel a kezdetektől részt veszek a vetélkedő megszervezésében, ezt természetesnek is tartom – mondtam őszintén –, meg azért is jó, mert végeredményben tanár vagyok, és ezért a vetélkedő szervezőbizottságának tagjai figyelnek arra, amit a gyűléseken mondok, így az is fennállhat, hogy befolyásolom őket” – tettem még hozzá, és szavaimat (akkor úgy láttam, és ma is így vélem) komolyan vette, el is fogadta. Ezek után közölte velem a megtartandó beszélgetés helyét, dátumát és időpontját¹⁵, és megnyugtatóan mondta, hogy hozzam magammal a vetélkedő szabályzatát meg mindazt, aminek alapján beszélni szándékozom a versenyről. (Aból, ahogyan beszélgettünk, meg ahogy a vetélkedő szabályzatát is említette, az a sejtelmem támadt, hogy ennek az asszonynak nemcsak másoktól vannak megbízható információi, de a vetélkedőről, rólam meg az is-

---

¹⁴ A politikus asszony G. M. volt (névének iniciáléit a személynevek – család- és utónév – magyar helyesírás szerinti írásban tüntetem fel), akit a városban akkoriban egy már múlt népszerűségű olasz sláger az ő utónevének egyik változatát címében viselő női névvel nevezett mindenki, amit ő természetesnek is tekintett. Valódi nevét én is csak később tudtam meg.

¹⁵ Az említett két olyan vetélkedőt érintő esemény közül, amelyekre nem emlékszem pontosan, a másodikat a vetélkedővel kapcsolatosan felmerült eszmei-politikai kifogások megbeszélésének időpontjai jelentik. És meg kell említenem, hogy az időpontokban más esetekben is bizonytalan vagyok.

kolai munkámról is, és hogy ezek az információk rám nézve talán nem is olyan kedvezőtlenek.) Ez a sejtelem egyrészt megnyugtató hatással volt rám, másrészt a megbeszélést komolyan vettem. Ez pedig számomra azt jelentette, hogy két dolog közül választhattam: vagy a vetélkedő védelmére összpontosító, kimagyarázkodó-védekező állásfoglalás kidolgozása, vagy a rendezvény szükségességét bizonyító érvek felsorolása és értékelése mellett kell döntenem. A megbeszélésen pedig az egyik álláspont megfelelő módon történő ismertetésére kell majd összpontosítanom. Gondolkodtam e két eshetőségen, de közben előkészítettem és gondosan elolvastam a vetélkedő szabályzatát, a vetélkedővel kapcsolatos feljegyzéseim között bizonyítékokat keresve pedig kezembe került szabályzatának egy fordításrészlete, amibe a gimnáziumi szerb szakos kolléganők vetélkedő iránti érdeklődésének hatására fogtam, azzal, hogy ha jó kezdeményezésnek tartják, ők is rendezzenek ilyen szerb nyelven. De miután ennek lehetőségét egy alkalommal meg is említettem, azt mondták, hogy nekem ez a dolog lehet a hobbim, nekik azonban ott a család, ilyesmire egyszerűen nincs idejük. Így hát a szabályzatfordítás is abbamaradt. Ráakadtam még egy rögtönzött illusztrációféleségre is, amellyel egy alkalommal a becsei ifjúsági elnöknek a vetélkedő szerbhórvát és más nemzetiségi nyelveken (szlovák, ruszin, román) való megrendezéséről beszélve ilyen rendezvény megszervezésének lehetséges módját szándékoztam bemutatni, azt ajánlva, hogy egyik elkövetkező ifjúsági elnökök számára tartandó tartományi értekezleten szóljon erről mint kezdeményezésről, és ajánlja megvitatásra. Az ifjúsági elnök érdeklődve hallgatott végig, de utána azt mondta, hogy vannak ugyan ilyen összejövetelek, tematikájuk azonban egészen más. Ilyesmiről nem esik szó.

E két dolog egyikéről sem tartottam ugyan valószínűnek azt, hogy a vetélkedő szabályzatán kívül a megbeszélésen szükségem lehet rájuk, de – talán amiatt, mert mégiscsak a vetélkedővel kapcsolatos dolgok voltak, és mert más bizonyítékféleség nem állt rendelkezésemre – a szabályzathoz kapcsoltam őket, hogy magammal viszem ezeket is. Ezzel aztán, egyéb használható bizonyítékok híján, valójában csak a vetélkedő szabályzatában, a megbeszélés számomra kedvező menetében és az eddigi versenyek hasznosságát igazoló tapasztalataimban – ez utóbbiakban azonban igen határozottan – bízhattam és bíztam is! Ezért most már inkább azon gondolkodtam, hogy ezt a két dolgot (a szabályzat tartalmait meg a vetélkedő hasznos voltával kapcsolatosan tapasztaltakat) hogyan használhatom fel a megbeszélés során. S bár végleges álláspontra nem jutottam, nem is juthattam, hiszen nem tudtam, hogy pontosan miről is lesz majd szó, mégis a verseny megvédésére összpontosító *védekező állásfoglalás helyett* a vetél-

kedő *fontosságának bizonyítására való törekvés* mellett döntöttem. Azután, hogy ez az álláspontom véglegesen kialakult és határozottá vált, az esedékes megbeszélést valóban megbeszélésként, a vetélkedő mivoltának ismeretési lehetőségeként értelmeztem, ami miatt viszont már nem volt miért idegeskednem, és nyugodt is voltam. Nem is igen volt erre időm: az iskolában folyt a munka, készültem az órákra, otthonom és családom volt, így hát gyorsan eljött a találkozó időpontja.

A megbeszélésre a velem közölt napon és órában a pártbizottság épületében az Ifjúsági Szövetség Tartományi Bizottsága képviselőjének (egy fiatal lánynak), a Szocialista Szövetség és a Szakszervezet becsei elnökeinek, meg engem e megbeszélésről értesítő asszonynak a jelenlétében került sor. Ők már ott voltak a gyűlésteremben, beszélgettek, s a kölcsönös üdvözlés után velem szemben, egy széles és hosszú asztal túloldalán foglaltak helyet. A Szocialista Szövetség elnöke röviden arról szólt, hogy az Ifjúsági Szövetség Tartományi Bizottsága értesült az itt folyó vetélkedőről, s illetékességének meg kötelezettségének értelmében tájékozódni kíván erről a rendezvényről, ezért látogatott hozzánk a jelen lévő elvtársnő, akinek ezennel át is adja a szót.

Az elvtársnő, miután elmondta, hogy a bizottságban mint tartományi szervben nagy figyelemmel kísérik a tartomány fiataljainak aktivitását, s hogy a tájékozódás és a tájékozottság, az ilyen jellegű megbeszélések útján szerzett információk igen fontosak számukra, többek között a fiatalok aktivitásának felelősségteljes támogatása szempontjából is. Majd a megbeszélés témájára térve jelezte, hogy először is a vetélkedő *jellegéről, feladatáról és céljáról* szeretne informálódni.

Röviden ismertettem vele a vetélkedő létrejöttének történetét, majd pedig elmondtam, hogy a tanulók kezdeményezését azért véltem és velem hasznosnak és támogatásra érdemesnek, mert ahogy a sport iránt érdeklődő fiatalokat felkarolják a sportklubok, a számukra szervezett bajnokságok, versenyek révén pedig érvényesülési lehetőséget nyújtanak nekik, az itteni ifjúsági szervezet viszont eszmei-politikai tevékenységével politikai arculatuk kialakítását, valamint szórakozásukat biztosítja heti táncrendezvények szervezésével, ugyanúgy szükség van a művészeti ágakban próbálkozóknak is érvényesülési lehetőségre, azonban az irodalom és a más művészetek iránt érdeklődő középiskolás fiataloknak mindeddig nem volt lehetőségük megmutatni és bizonyítani tehetségüket. A vetélkedő ezt a lehetőséget nyújtja a felnövő nemzedéknek, és nekik is biztosítani kell érvényesülési lehetőséget, mert társadalmunkban értelmiségiekre, irodalmárookra, művészekre is szükség van. Majd idéztem a vetélkedő szabályzatát, amelyben konkrétan ez állt: „A vetélkedő feladata és célja a művészetek

iránt érdeklődő és a különböző művészeti ágakat művelő középiskolások számára érvényesülési lehetőséget biztosítani.” Hozzáfűztem még, hogy az eddig megrendezett vetélkedők alapján az is tapasztalható volt, hogy a vetélkedő rendezvényein egyre több az érdeklődő középiskolás a nézők között, de növekvő az érdeklődés az idősebb korú fiatalok, sőt a felnőttek sorában is.

Az ifjúsági aktivista tudomásul vette az elmondottakat, de nem lehetett nagyon ínyére való az elhangzott ismertetés, ugyanis hangjában tompított ingerültséggel kérdezte: *Akkor miért vertikális a szervezés módja?*

Válaszomban a vetélkedő szervezését illetően arra mutattam rá, hogy az irodalom és más művészeti ágak területén alkotni igyekvő tanulók iskolai szekcióiban fejtik ki aktivitásukat, majd a vetélkedőre jelentkezve először e szekciók keretein belül szállnak alkotásaikkal, produkcióikkal versenybe egymással azért, hogy a körzeti vetélkedőn vehessenek részt, amely egy újabb megmérettetést jelent, tehát az iskolai szekciók nyertesei közül erről a versenyről is csak a legjobb teljesítménnyel juthatnak tovább a tanulók, az innen továbbjutók pedig a körzet bármelyik iskolájából kikerülhetnek, ezzel viszont már megszakad a vertikálitás, a vertikális szervezési mód, hiszen senki számára sem garantált az iskolai szekcióból a döntőbe jutás egyenes útja. Mindebből pedig az következik, hogy a vetélkedő szervezésének módja inkább a labdarúgásban és más sportágakban is megszervezett kupaversenyekkel hasonlítható össze, de ekkor is azzal a különbséggel, hogy valójában nem csapatok, hanem egyének, tanulók vesznek benne részt produkciójukkal. És a döntőben is a tanulók teljesítményét díjazza a zsűri, semmi mást. De a bírálók évről évre változhatnak, és jórészt változnak is a vetélkedésben részt vevő tanulók, egyrészt azért, hogy a tanulmányaikat befejezők kikerüljenek az iskolákból, s ezzel már nem jogosultak a versenyzésre, másrészt azért, mert az iskola kereteiben megmaradók meg a beiratkozott új tanulók számára is újra követelmény a versenyágankénti jó produkció létrehozása, s következnek az újbóli próbatételek, amelyeken újra át kell jutniuk a döntőbe való jutásért.

A meglepődést kifejező kommentár ezúttal is elmaradt, ám valamilyest kedvezőbb bevezető szövegbe ágyazottan és elfogadóbb hangnemben következett a harmadik kérdés: *Miért volt eddig is, és ebben az évben is csak magyar nyelvű a vetélkedő? Nem gondolják-e azt a szervezők, hogy az egynyelvűség elszigeteltséghez vezet?*

Ezek a kérdések megleptek, mert a nyelvi-nyelvhasználati, nemzetek és nemzetiségek közötti egyenjogúságról szinte naponta írtak a valóban sok nyelven megjelenő újságok, hetilapok, több nyelven szólaltak meg a rádió- és tévécsatornák, több nyelven működtek színházak, amelyek egy-egy adott nyelven tartották meg előadásaitak... Azonban eszembe jutott a ma-

gammal hozott félbemaradt szabályzatfordítás és a több nyelven megrendező vetélkedőtervet bemutató illusztrációféleségem. Erre a meglepetésem elmúlt. Az utóbbit kotortam elő a magammal hozott papírok közül, mielőtt válaszbombába kezdtem.

- Hát igen, a kérdés helyénvaló, engem is foglalkoztatott, mert úgy tartom, hogy ha a soknemzetiségű Jugoszláviában az egyik nemzetiség a művelődés szintjén valami hasznosnak bizonyuló kezdeményezést kísérletez ki, akkor az a jó, ha a megszerzett tapasztalatokat átadja a többieknek. Gondolkodtam ezen, utánanéztem, hány középiskola működik a Vajdaságban szerbül és más nemzetiségi nyelveken. Ezek után arra az álláspont-ra jutottam, hogy szlovák, román és ruszin nyelven lehetne egy-egy becseihez hasonló vetélkedőt szervezni, míg szerb nyelven – az iskolák jelentősen nagyobb számából kifolyólag – Bácskában, Bánátban és Szerémségben is kellene egy-egy becseihez hasonló döntőt tartani. Az említett versenyeket pedig, csakúgy mint a becseit, jó lenne április végéig lefolytatni, hogy azután a győztesek részvételével május 25-ének, az ifjúság napjának¹⁶ tiszteletére irodalmi estet lehessen rendezni az előző döntőkben nyertes fiatalok részvételével. Ennek a rendezvénynek már nem kellene versenynek lennie, nem kellene díjakat osztani sem, csak minden fellépőnek díszoklevelet adni. Az elmondottakat tervezgetve a szervezést megkísérletem sematikus illusztrálni, a becei vetélkedő szabályzatát is elkezdtem szerb nyelvre fordítani, de leálltam, mert nem is tudom, hogyan lehetne a szervezést elkezdni, mivel az sok munkával és sok utazással járna. Legalább egy szervezőnek el kellene jutnia minden érdekelt iskolába, valamint a vetélkedők döntőjének megszervezését vállaló városok iskoláiba is, amire nekem, ha a szervezésbe kezdenék, már munkámból kifolyólag sem lenne lehetőségem – fejeztem be mondandómat, és felmutattam a vetélkedők szervezési módját bemutató sematikus rajzot, amelyen a nemzetek és nemzetiségek¹⁷ nyelvein szervezendő vetélkedőket egymás melletti körökkel, míg a május huszonötödikére javasolt szemle, e körök feletti nagyobb és inkább ovális, lapított körrel volt ábrázolva, ehhez pedig minden előbbi körből kiinduló vonal vezetett, amely vonalak a résztvevők e szemlére való eljutását voltak hivatottak megjeleníteni.¹⁸ Emellett még felmutattam a nem egészen két

¹⁶ Május huszonötödike, Josip Broz Tito születésnapja, az *ifjúság napjaként* állami ünnep volt.

¹⁷ Abban az időben a *nemzetek* és *nemzetiségek* kifejezések voltak használatban a mai *többségi nemzet* és *nemzeti kisebbségek* megnevezések jelentésben.

¹⁸ Ez az illusztrációkísérletem fennmaradt ugyan, de fenti ismertetése után feleslegesnek tartom fénymásolatát bizonyítékként mellékelni, hisz az elmondottak nyomán lerajzolása bármikor megtörténhet, tehát bizonyító ereje is igen vitatható.

gépelt oldalnyi szöveget kitevő lefordított szabályzatrészt. Az Újvidékről érkezett aktivista lány kivételével a többiek megtekintették a rajzot, ő viszont még pár pillanatig a jegyzeteit nézegette, eléggé elmélyülten és komolyan, majd bölintott egyet, és ő is rápillantott a papírjaimra. Az volt a benyomásom, hogy lett volna még észrevétele vagy kérdése, de azt valamilyen okból már nem vetette fel.

Ezek után újra a Szocialista Szövetség elnöke szólalt meg, aki megállapította, hogy az elhangzottakat alaposabban meg kell tárgyalni, ezért azt javasolja, hogy ezt egy bizottság tegye meg, a bizottság elnöke pedig legyen az engem értesítő politikus asszony, aki majd javasol még két tagot a bizottságba. Javaslatával mindenki egyetértett. A leendő bizottság elnök asszonya engem azzal bízott meg, hogy fordítsam le a szabályzatot végig, és ha elkészültem a fordítással, értesítem, s majd megvitátjuk az itt elhangzottakkal együtt. Ezután megkérdezte, hogy van-e valakinek még valami mondanivalója vagy kérdése, s miután nem volt, berekesztette a megbeszélést.

Nekem még volt aznap valami elfoglaltságom, láttam, hogy elvégezhetem, ha sietek, így emiatt elnézésüket kérve elbúcsúztam, majd sietve távoztam. Inkább fáradtnak, mint elégedettnek éreztem magam, miután az utcára léptem. Az utcán menve a lezajlottakra visszagondolva azt próbáltam megfejteni, hogy milyen észrevételt, észrevételeket nem mondott el a kiküldött fiatal lány, merthogy az az érzésem támadt, hogy inkább utasítások szerint, mint önállóan fogalmazta meg elhangzott kérdéseit is. „Maradhatott még valami, amit meg kellett volna említenie, de annak említése, felvetése, valami okból elmaradt” – konstatáltam, de nem jutottam dűlőre, nem találtam elfogadható választ. Ez a kérdés megmaradt az emlékezetemben, időnként foglalkoztatott is, a válasz azonban, mintha váratott volna magára...

A vetélkedő szabályzatát lefordítottam szerb nyelvre, ismerősömet (egy montenegrói nemzetiségű, nálam négy-öt évvel idősebb férfi volt) kértem meg az átnézésére, javított is rajta nyelvi-nyelvhelyességi szempontból, sőt le is gépeltette három példányban, amelyeket eljuttattam a bizottsághoz, ahol megvitatták és el is fogadták. Úgy véltem, ezzel lezárult az ügy, mert amely politikai fórumot vagy más szervezetet érdekelhetett az eset, annak egészen biztosan megküldték a szabályzatot meg a vita anyagát is. A bizottság elnök asszonyával többször is összefutottam, de erről a dologról jó ideig nem esett szó beszélgetéseink során. Egyszer azonban – pár hónappal később! – megkérdezte, mi újság, lesz-e valami a szerb nyelvű vetélkedőből? Meglepetten azt mondtam, hogy nem tudom, mert akiknek a szer-

vezést felajánlottam, nem fogadták el, és meg is indokolták, hogy miért nem vállalhatják. Ez nem lepte meg, és az iránt sem érdeklődött, hogy kik és miért nem fogadhatták el a szervezést. De látva azt, hogy a dolog számomra mégis kellemetlen, azt mondta, hogy dolgozzak tovább azon, amin eddig, ha pedig valaki azt mondaná, hogy ez a vetélkedő *nacionalista*, akkor csak szóljak neki... Megígértem.

Később tűnődtem csak el azon, hogy miért mondta az elnök asszony azt, amit mondott, mi okból használhatta a súlyos leminősítést jelentő *nacionalista* kifejezést, amely a megbeszélésen nem hangzott el. Abban azonban, hogy ez a minősítés „fent”, azaz a tartományi ifjúsági fórumon hangzhatott el, ezek után szinte bizonyos lettem. Bizonyíték volt és maradt is számomra az, hogy ezt a leminősítő kifejezést ezúttal éppen a bizottság elnök asszonya használta, és hogy az ilyen értelmezés eshetőségét is éppen Ő tette szóvá, annak ellenére, hogy, amint mondtam is, a megbeszélésen nem hangzott el. Azonban a lezajlott események elemzése nyomán nagyon valószínűvé vált számomra az is, hogy a megbeszélésre kiküldött lány mit nem mondott, mit nem mondhatott ki akkor. Mert ha a *nacionalista* szó a tartományi bizottságban neki adott utasításokból ki is maradt (már a maga megsemmisítő ereje és az egész becsei községre kiterjeszhető volta miatt is), azért még ez a minősítés a *politikai éberség hiányának* megállapításaként, a körülírás látszólag enyhébb vádjának köntösébe bújtatva már ott lehetett a feljegyzett kimondandók között, ez már egészen biztosan „megjelenni készült”, és ki is mondta volna a küldött! Éppen ezért ettől kezdve elsősorban az foglalkoztatott, hogy ezt miért nem tette meg, miért nem mondhatta ki?! Újrapergetve és mozzanatokra bontva a lefolyt eseményeket: a lehetséges válasz is kirajzolódott. A gyűlés előtti beszélgetés során (még érkezésem előtt) a politikai szempontból fontos információk megszerzésében és ennek eljárási módjainak gyakorlatában kellő jártassággal rendelkező, tapasztalt becsei politikusok megtudhatták az újvidéki fiatal aktivistától, hogy mit készül mondani, amely mondanivaló pontjaiban a megbeszélésen elhangzottak mellett szinte biztosra vehetően szerepelt a *Testvérem, Joábnak* a díjak közötti megjelenése miatti politikai éber telenség kifogás (mint vádpont) megalapozottsága, és ennek a megbeszélésen való szükségyszerű megállapítása, amit viszont a becseiek a könyv díjak közüli kivonásának tényéről szóló tájékoztatásukkal töröltettek a lány mondandóinak jegyzetpontjaiból.

Csakis ezen a dolgon, ennek kihagyásán tűnődhetett el a fiatal küldött annak a megbeszélésnek a végén, amely miatt Becsére küldték. És ekkor tudhatta meg az összejövetelt levezető és a másik két helybeli politikus is azt, hogy tartományi szinten az ifjúságiak a vetélkedőt *nacionalista* ren-

dezvénynak minősítették, de ez a kifogás (a könyvnek díjak közüli kivonása következtében) a látszólag enyhébb kifogásvaltozattal, a politikai éberség hiányának vádjával együtt a becsei politikusok érvelése nyomán (tehát: nekik köszönhetően!) már többé nem volt felhozható – *megalapozatlanná vált!* Ezért kellett ezt az aktivista lánynak ejtenie! Más szavakkal: Gion Nándor *Testvérem*, *Joáb* díjnyertes, de pártfórumokon eszmei-politikai szempontból elutasított könyve díjak közüli kivonásának köszönhetően a megbeszélést lefolytató bizottsági tagok elhárították a vetélkedő körüli nagyon is esedékes politikai vitát, ezzel együtt a rendezvény leminősítésének, netán megszüntetésének a veszélyét is.

Különös volt számomra az, amit az elnök asszony nekem mondott, még az előzmények fentebb leírt értelmezése után is, azonban jobbnak láttam hallgatni róla. Becsén meg éppenséggel nem kívántam hallani a *nacionalista* minősítést senkitől, de nem is szóltam senkinek arról, amit nekem a politikus asszony mondott, azonban érdeklődve vártam: lesz-e valamiféle fejlemény? No, igen! Nem azért vártam, hogy elmondhassam, besúghassam, hogy ki volt a leminősítő és mit mondott, hanem azért, mert érdekelt, hogy elterjedt-e (a most már számomra egészen bizonyosan) „fentről jövő” negatív megítélés híre „idelent” is. Azonban Becsén senki sem minősítette le ezzel a szóval a vetélkedőt, de még kevésbé súlyossal sem. Ám az is igaz, hogy 1970 előtt és utána sem mondtak elmarasztalót a vetélkedőről, így hát nem tudtam és ma sem tudom, hogy a súlyos vélemény kinyilvánításának elmaradásában lehetett-e szerepe annak, hogy az esetleges rágalmazót megnevezhettem, besúghattam volna...

Ezek után már biztos voltam és vagyok ma is abban, hogy a megemléített politikai tisztségviselők (de mások is, magyarok és szerbek egyaránt!) felismerték a vetélkedőben rejlő értékeket, és igen jó politikusi érzékkel, az akkori időkben a lehető legmegfelelőbb politikai húzásokkal a háttérben álltak ki mellette. Pontosan mérték fel, hogy az akkori politikai irányvonalnak, az *önigazgatás elveinek és kritériumainak megfelelően* történt a vetélkedő szervezése és megrendezése is, és a bizottság tagjai azt is jól ítélték meg az ifjúsági otthonban tett látogatásuk során, hogy – ha más okból nem is, de politikai fórumok által élesen bírált Gion-regény díjak között hagyása-maradása miatt – az *ideológiai éberség hiányának vádjával* az egész vetélkedőt, a szervezőket, az Ifjúsági Szövetség Becsei Vezetőségét és annak elnökét egyaránt leszámoló támadás érheti. Ezen okokból javasolták a *Testvérem*, *Joáb* díjak közüli kivonását.

Írom és mondom: *a bizottság tagjai javasolták* (és nem egy ember, nem egy helybeli szimatot fogó politikus!) és nem *megtiltották a Gion-könyv díjakkal való kiosztását!*

És ma már egészen bizonyos vagyok abban, hogy azt is pontosan tudták, hogy miért csak javasolták, és miért nem tiltották meg. Önigazgatási rendszer volt, és ezzel önálló cselekvési lehetőség járt (hivatalosan!) – ezért! Javaslatuk ugyan csak szóban hangzott el, de a kor politikai viszonyai, eseményei alapján ma mégis okkal feltételezhető, hogy ha a javaslat nem kerül elfogadásra, akkor az minden bizonnyal írott formában is megjelenik, az írott formában való megjelenés a vetélkedőt illetően viszont a pártoló magatartás, állásfoglalás visszavonását jelentette volna! Ennek bekövetkezése pedig akkoriban azt jelentette, hogy a vetélkedőt politikai szempontból a sorsára bízták. Beindult volna az akkori már-már szokásos eljárás, amit jól példáz a ma számára is a Jugoszláviai Magyar Nyelv művelő Egyesület fentebb leírt esete, sorsa. (De azok a személyes esetek is, amelyekről az alábbiak során lesz szó!) Semmiképpen sem zárható ki, hogy a vetélkedőre is az egyesület esetére emlékeztető, hasonlító sors várt volna: az elsorvasztás, vagy éppen a beszüntetés. Bizonyosnak vélem tehát ma is, hogy a *Testvérem, Joábnak* a kivonásával a vetélkedő ekkor – de mint látni fogjuk, nem örök időkre! – elkerülte az aktuális „fenti”, a „magaspolitika” által eltervezett sorsot. Nem így a Gerold László könyvében Varga Zoltán által idézett sorokban leminősített párttitkár, az „*ügybuzgó helyi politikus*”, aki „*szimatot fogott*”! Ő, „a helyi politikus” nemcsak hogy nem jutott mandátuma leteltével magasabb tisztségre, de számos gyűlésen elhangzó, ki tudja, mennyiben helytálló vagy éppenséggel koholt, lejárató vád alapján (amelyek között tudtommal a vetélkedő létezésének, továbbélésének „bűne” névlegesen nem szerepelt, de attól még bújtatottan ott lehetett!) nemcsak hogy nem választották újra tisztségében, de politikailag teljesen ellehetetlenítették. Azonban a vele történtek ellenére a vetélkedő óvásában követője e tisztségen mégis akadt, éspedig olyan ember, aki elődjénél mérészebbet is tett: részt vett a kerekasztal-értekezleten és fel is szólalt a vetélkedő védelmében, és talán mondani sem kell – mandátuma lejártával az Ő politikai karriere is – bár nem annyira lejárató módon, mint említett elődjéé, véget ért!

Balról jobbra: dr. Bori Imre, dr. Bányai János és Majorosi Imre párttitkár (aki tisztségének idején, hacsak tehetne, megjelent a rendezvényen) beszélgetés közben a vetélkedő szünetében, valamint e sorok írója, aki azért került a képre, mert a beszélgetőket a terem asztalainál való helyfoglalásra kérte, hogy megkezdődhessen a kerekasztal-értekezlet

Hogy a fentebb leírt esemény mégsem múlt el teljesen nyomtalanul, azt a becsei gimnázium Senteleky Kornél Irodalmi Önképzőkörének 1972. október 21-ei, Papp József tanuló, önképzőköri titkár és jegyzőkönyvvezető következő bejegyzése bizonyítja:

„Beretka Ferenc (elnök) ismertette a vezetőség döntését a JMKMV szabályzatának módosításáról:

- szállást a versenyzőknek nem biztosítunk,
- javasoljuk a vetélkedő többnyelvű megrendezését.”

A lakonikus bejegyzés egyúttal azt is bizonyítja, hogy az önképzőköri tagság előtt ismertek voltak a szabályzat pontjai, ezért szorítkoztak az elnök csak a változtatások ismertetésére.¹⁹ A vetélkedő többnyelvűsége-

¹⁹ A vetélkedőre távolabbi településekről érkező versenyzők számára a szervezőbizottság biztosította az elszállásolást az erre önkéntes alapon jelentkező becsei tanulóknál. Ez a megoldás kezdetben jól is működött, a későbbiek során azonban ezek a vendégek megoldották verseny utáni hazautazásukat, de erről a szervezőket nem értesítették. Így a vendégfogadásra készülők előkészületeik ellenére vendég nélkül maradtak, ami sokukat fel is háborított. Ennek nyomán született ez a döntés, amelyet a vetélkedő több nyelven történő megszervezésére vonatkozó javaslatral együtt a következő, a hatodik vetélkedőt előkészítő őszi kerekasztal-értekezleten terveztek előterjeszteni a szervezők.

gének vezetőségi javaslata pedig a fentebb ismertetett gyűlésen elhangzottokról vezetőséget, majd pedig tagságot is tájékoztató ismertetésem nyomán lett javaslat. Az őszi kerekasztal-értekezleten el is hangzott mindkettő. Az első kapcsán az értekezlet úgy döntött, hogy a szervezők mégis biztosítsanak elszállásolást azoknak a versenyzőknek, akik ezt indokoltan kérik, a második javaslatot pedig támogatta és szinte bizonyos, hogy továbbította is az ifjúsági szervezet a tartományi vezetőséghez. (Ekkoriban tevékenységükről az alacsonyabb társadalmi-politikai fórumok kötelezően tájékoztatták a felettes fórumot.) Válasz azonban onnan általában nem érkezett, de nem is volt kötelező a válaszadás, így csak abban az esetben került erre sor, ha a felsőbb szerv kifogásolnivalót talált a beküldött anyagban.

A vetélkedő 1973-ban is sikeresen folyt le.

A következő, a nyolcadik vetélkedőt előkészítő kerekasztal-értekezlet az iskolai reform kapcsán adódott kérdéseket és lehetőségeket vizsgálta. 1974-ben a pedagógusok téli szemináriumán előadás hangzott el a vetélkedőről, s vita is követte, eszmei-politikai jellegű kifogások, észrevételek azonban nem merültek fel. Maga a verseny is zökkenőmentesen folyt le.

Ilyennek ígérkezett az elkövetkező, a kilencedik vetélkedő is. Bár az őszi kerekasztal-értekezleten vita is folyt arról, hogy a színjátszó, a képzőművészeti és a zenei vetélkedők megszervezése körül vannak bizonyos nehézségek, mégis minden sikeres megtartásukra utalt. A vetélkedő szabályzatát ezúttal is közös értekezleten elemezte a becsei Ifjúsági Szövetség és a Szocialista Szövetség helyi elnöksége, pozitív megállapításairól pedig szokásosan értesítették az érdekelt fórumokat. Úgy látszott, hogy minden rendben van. Ekkor egészen váratlanul és nagy késéssel érkezett meg a Tartományi Szocialista Ifjúsági Szövetség Községi Bizottságának, a Tartományi Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége Községi Bizottságának²⁰, valamint a JMKMV Szervező Bizottságának címére a Szocialista Ifjúsági Szövetség Tartományi Választmányának 09-83 iktatószámú és 1975. február 20-ai keltezésű parancs hangvételű leirata, amely a következőképpen hangzik magyarul, fordításomban²¹:

---

²⁰ Emlékezetem szerint magyar nyelvű szövegekben a szerb megnevezésű *Szocialistički savez radnog naroda Vojvodine* népi politikai szerveződést *Vajdaság Szocialista Szövetségének* nevezték. Ám mivel ebben korántsem vagyok biztos, ezért a szerb megnevezésben lévő „radnog naroda” kifejezést a magyarban a Dolgozó Nép szavakkal jelöltem a politikai szervezet nevében, de az is lehetséges, hogy hivatalosan a Vajdasági Dolgozók Szocialista Szövetsége megnevezés is használatos volt.

²¹ A leiratot a magam fordításában közlöm, az eredetit pedig fénymásolatban mellékelem.

„A IX. JMKMV Szabályzatának, valamint a Tartományi Szocialista Ifjúsági Szövetség Községi Bizottságának és a Tartományi Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége Községi Végrehajtó Bizottságának együttes üléséről szóló információ elemzése alapján a Tartományi Szocialista Ifjúsági Szövetség Elnökségének Titkársága a következő teendőket tekinti elvégzendőknek:

A verseny nevét »Középiskolák Vetélkedője«-re kell változtatni.

Becse társadalmi-politikai közösségében a Kommunista Szövetség és a többi társadalmi-politikai szervezet részvételével február végéig kritikailag kell felmérni az eddig megtartott vetélkedőket, figyelembe véve azok célkitűzéseit, kereteit és formai sajátosságait, akcióinak (tevékenységének megnyilvánulási) tartalmait.

Az akkori vetélkedőre hívják meg a többi nemzet és nemzetiség iskoláinak tanulóit, és tegyék számukra is lehetővé a részvételt a vetélkedő különböző versenyágaiban.

1975. március 5-éig tájékoztassanak bennünket álláspontjaink megvalósításáról, amelyről különben szó volt a TSZISZ Elnökségének és Becse Községi SZISZ Bizottsága Végrehajtó Bizottságának együttes ülésén is.

Vajdaság Szocialista Ifjúsági Szövetsége Tartományi Bizottsága Elnökségének Titkársága”

Bár a leirat minden öngazgatási elvet és öngazgatói véleménynyilvánítási lehetőséget sutba vágóan parancsoló, teendőket előíró hangvételű és szándékú volt, a meglepetésen kívül tiltakozó felszólalásokat nem váltott ki, sem az előirt teendők elvégzésére felszólított társadalmi-politikai szervezetek, sem a JMKMV Szervező Bizottságának tagjai részéről. Az sem mondható azonban, hogy a leiratba foglalt megvalósíthatatlan elvárásokat bármelyik szervezet, illetve ezek egyetlen tagja is félvállról vette volna. A vetélkedő szervezőbizottsága arra mutatott rá, hogy a kilencedik vetélkedő szervezése már folyamatban van, hogy március legelején zajlanak az iskolai selejtezők, a hónap végére pedig az elődöntők lebonyolítása következik, viszont a bevonandó középiskolák tanulóit versenyre hívó körlevelek a kijelölt időpontig postázásra is alig készíthetők elő, még a kerekasztal-értekezlet döntésének mellőzése esetén is. De a versenyzésre való felkészülés szempontjából a meghívandó tanulók számára is nélkülözhetetlen szabályzat sem állhat rendelkezésükre, mert a meghatározott időpontig egyszerűen nem egészíthető ki, nem készíthető elő, és el sem juttatható az érdekeltekhez. Elvileg azonban, ahogy eddig is, a szervezőbizottság támogatta a kezdeményezést, és megvalósításának részese is kívánt lenni. Ennek érdekében engem bíztak meg azzal, hogy készítsem el a JMKMV eddig érvényben lévő szabályzatán alapuló Vajdaság SZAT Középiskolásai

POKRAJINSKA KONFERENCIJA
SAVEZA SOCIJALISTIČKE
OMLADINE VOJVODINE
Broj: 09-23
Dana: 20.II 1975.
NOVI SAD

OK SSOV
OK SSRNV
Organizacionom odboru takmičenja

BEČEJ

Razmatrajući "Pravilnik IX umetničkog takmičenja međjarskih srednjih škola u Jugoslaviji" kao i podnetu informaciju za zajedničke sednice Predsedništva OK SSOV Bečej i Izvršnog odbora OK SSRNV Bečej, Sekretarijat Predsedništva PK SSOV smatra sledeće:

1. Da naziv takmičenja treba promeniti u "Takmičenje srednjih škola".
2. Da se u društveno-političkoj sredini Bečeja uz učešće Saveza komunista i ostalih društveno-političkih organizacija kritički analiziraju dosadašnja takmičenja do kraja februara 1975.godine, cilj akcije, oblici i forme sadržaja akcije "Takmičenje srednjih škola".
3. Da se na ovogodišnjem takmičenju pozivaju učeni srednjih škola učesnika, pripadnici ostalih naroda i narodnosti i omogući njihovo učešće u raznim disciplinama takmičenja.

Molimo vas da nas o sprovođenju ovih stavova o kojima je inače bilo reči i na zajedničkoj sednici Predsedništva OK SSOV i Izvršnog odbora OK SSOV Bečej pismeno informišete do 5.marta 1975.godine.

Sekretarijat Predsedništva
PK SSO Vojvodine

A leirat eredetije

Művészeti Vetélkedőjének szabályzat-előtervezetét, vitaindító szövegét²², valamint az ezzel összhangban lévő, és annak címét is megtartó Jugoszláviai Középiskolások Magyar Nyelvű Művészeti Vetélkedőjének szabályzattervezetét, amely elfogadása esetén alapul szolgál majd a nemzetek és nemzetiségek nyelvein szervezendő vetélkedők érdekeltei által elkészítendő szabályzatok megírásához. Ezt a két tervezetet majd a IX. JMKMV-t követő kerekasztal-értekezlet vitatja meg, egészíti ki és fogadja el. A rám bízott munkát elvégeztem, átadtam, kisebb javítások után átgépezték több példányban, és időben küldték meg az érdekelt társadalmi-politikai szervezeteknek.²³ Annak bizonyosságaként, hogy a vetélkedő több nyelven történő megszervezésével egyetért, és hogy egy ilyen többnyelvű rendezvény részének tekinti a JMKMV-t, ettől kezdve a szervezőbizottság a JMKMV nevét az új helyzetnek megfelelően változtatta meg. Így lett JKMNMYM, azaz: a Jugoszláviai Középiskolások Magyar Nyelvű Művészeti Vetélkedője.

Azt, hogy a leiratban az eddigi vetélkedők megadott szempontok szerinti elemzésére felszólított többi becsei társadalmi-politikai szervezet mit végzett, miben állapodott meg, nem tudom, illetve erre ma már nem emlékszem. A kilencedik vetélkedő megtartására való előkészületek azonban ettől kezdve a szokásostól annyiban tértek el, hogy vendégként fellépő középiskolásokat hívott meg a szervezőbizottság. Más, újabb váratlan esemény nem zavarta meg az előkészületeket. (A petróci szlovák gimnázium tanulói el is jöttek, s az ünnepi műsorban fel is léptek, sőt különdíjat is nyertek.)

És itt ér véget a bevezető részben említett első, és kezdődik a második eset, amelyre egy mozzanatát kivéve pontosan emlékszem, és emlékezni is fogok.

A zeneiskola pár éve igen elfogadhatóan átépített és berendezett pincetermében pénteken délután a vers- és prózai szövegmondással el is kezdődött a kilencedik vetélkedő. A versenyzők, a közönség és a zsűri tagjai a klubhelyiség asztalainál elfoglalták helyüket. Megkezdődött a verseny!

Jól felkészült versmondók léptek fel egymás után. Felkészítő tanárként volt okom izgulni. Izgultam is, de nem annyira a becseieket képviselő Mák Ferenc lehetséges legjobb helyezéseért szorítottam alaposan, hanem inkább azért, hogy úgy sikerüljön neki szavalnia Illyés Gyula *Bartók* című versét, ahogyan a próbákon már többször is elmondta. Valóban egyéni tolmácsolás volt a versmondása. Ezt az elmondási módot a vers közös elem-

---

²² E szabályzat megnevezése szerb nyelven: *Prednact Pravilnika umetničkog takmičenja srednjoškolača SAP Vojvodine*.

²³ Mindkét szabályzattervezet egy-egy teljes szövegű példányával rendelkezem.

zése nyomán maga választotta és alakította ki, én pedig, tanárként, csak ennek következetes realizálásában segítettem őt. (A versenyhez közelítő napok próbáin a vers szövegének dallamívei tolmácsolása nyomán határozott, szinte kitapintható vonalakként rajzolódtak ki.) Amikor pedig ő került sorra, versmondásában (asztalomnál ülve, magam elé nézve) a dallamívek e vonalainak meghallását és következetes érvényesülését vártam, vagy – talán, összpontosításom következtében – inkább képszerű kirajzolásuk látását, érzékelését. Ezzel voltam elfoglalva. Nem is vettem észre, hogy valaki az asztalomhoz lépett, majd, hogy senkit se zavarjon, súgva ezt kérdezte: „Tudsz arról, hogy a vetélkedőt az Ifjúsági Szövetség Tartományi Bizottságában nacionalistának minősítették?” Hallani hallottam a kérdést, abból különösen jól a *nacionalistának minősítették* részt, de – bár ez ma még hihetlenebbnek tűnik, mint amilyenek a verseny után gondoltam – nem reagáltam. Figyeltem a versmondást, a szemeim előtt képszerűen megjelenő dallamívek vonalait – minden hibátlan volt!

Hallgatásom zavarba hozhatta a kérdezőt, ugyanis kisvártatva megkérdezte: „Megszakítod a vetélkedőt?” „Dehogy!” – válaszoltam nyomban, de halkán, akaratlanul jelezve, hogy zavar, mert a versmondást figyelem. A hozzám szóló pár pillanatig még kivárt, majd elment. A vers- és prózai szövegmondás versenye, illetve a vetélkedő további részeinek befejezése után sem jelentkezett újra, meg később sem. (Bár igyekeztem visszaemlékezni arra, hogy ki volt – nem sikerült, és ma sem tudom, hogy ki lehetett. Ez az esemény egyetlen – de egészében véve sokadik – mozzanata azoknak a KMV-vel kapcsolatos történeteknek, amelyekre nem vagyok képes visszaemlékezni.²⁴

A teljes vetélkedő lepergett, Mák Ferenc megnyerte a versenyt, semmiféle rendellenesség nem történt.

A kerekasztal-értekezleten elhangzottakról Hornyik Miklós, a *Képes Ifjúság* eddigi felelős főszerkesztője (ez évtől munkatársa) *A Vajdasági Közepiskolások Művészeti Vetélkedője. Ötnyelvű szemle Újvidéken vagy Versecen* címmel a lap 1975. április 30-ai számában a vetélkedő történetét áttekintve a rendezvényt kísérő problémákra is kitért. (Ebből a cikkből idézek ezen írás kérdéseit érintő részleteket):

„Tíz nappal ezelőtt a kerekasztal-értekezlet résztvevői választ adtak azokra a politikai jellegű kérdésekre is, amelyek lappangó formában már több éve jelen vannak. Arra tehát, hogy elzárkózás jellemezte-e a Jugoszlá-

---

²⁴ A *Képes Ifjúság* akkori szerkesztőségéből lehetett valaki, ugyanis ebben az időben a lap volt a vetélkedő védnöke, munkatársai pedig követték az iskolákban folyó önképzőköri tevékenységet, írtak róla, talán nem túlzok, ha azt mondom, hogy szívügyüknek tekintették ezt a rendezvényt.

viai Magyar Középiszkolások Művészeti Vetélkedőjét, hogy tápot adott-e a nemzetieskedésnek.

Aki jelen volt a becsei rendezvényeken, és figyelemmel kísérte a diákok és tanárok munkáját, az ilyen értelemben nem bocsátkozhat még feltételezésekbe sem – hangsúlyozták a felszólalók.”

A vetélkedővel szembeni politikai és másféle bizalmatlanság eloszlátása érdekében pedig a következőkre emlékeztet:

„Másfajta elzárkózás sem jellemezte a becsei rendezvényeket. Elég arra utalnunk, hogy még az indulás éveiben éppen Becsén és éppen a JMKMV kerekasztal-értekezletén hangzott el a javaslat: a művészeti vetélkedőt nem csak magyar nyelven, hanem a szerbhorvát²⁵, a román, a szlovák és a ruszin tannyelvű középiszkolákban is meg kellene szervezni.

A szervezőbizottság²⁶, a kerekasztal-értekezlet résztvevői aligha hibáztathatóak azért, hogy a javaslatból nem lett semmi. Hiszen erejüket meghaladó vállalkozás volt a JMKMV rendszerítése is.”

Majd *A kibontakozás lehetősége* című részben a kerekasztal-értekezleten elhangzott javaslatok alapján a teendőket és ezek megvalósításának módját taglalva írja:

„Pedagógusok, diákok, ifjúsági vezetők és társadalmi-politikai munkások vettek részt a kerekasztal-értekezlet munkájában. Felszólalt a becsei községi pártbizottság elnöke és a VSZISZ Tartományi Választmányának képviselője is. A kerekasztal-értekezlet, amely a Művészeti Vetélkedő egyetlen döntéshozatali joggal felruházott szerve, egy nyolctagú bizottságot azzal a feladattal bízott meg, hogy az elhangzott felszólalások alapján készítse el a Vajdasági Középiszkolák Művészeti Vetélkedőjének program- és szabályzattervezetét.”

„A VSZISZ TV támogatásával (valószínűleg a VSZJSZ TV szervezésében) a vajdasági ifjúsági lapok védnökségével 1976 tavaszán megkezdődik a Vajdasági Középiszkolások Művészeti Vetélkedője. A terv szerint Vajdaság minden középiszkolája, minden szakmunkásképző iskolája, technikum és gimnáziuma bekapcsolódik a rendezvénysorozatba.

A Művészeti Vetélkedő többcentrumú lesz; a versenyek döntőit más-más városokban tartják. A magyar középiszkolások döntőjének színhelye

---

²⁵ Ekkoriban hivatalosan a szerb és a horvát nyelvet egy nyelvnek tekintették, és szerbhorvát nyelvnek nevezték.

²⁶ Ez év január 22-én az Újvidéki Rádió magyar nyelvű adásában a vele készített interjúban Dormán László visszaemlékezve a *Képes Ifjúságnál* eltöltött munkaéveire tévesen azt mondta, hogy a lap szerkesztősége szervezte a vetélkedőt. Hogy tévesen emlékezik, azt a lap fő- és felelős szerkesztőjének írásából idézett ezen részlet is bizonyítja.

továbbra is Becse, más nemzetiségű fiatalok központi rendezvényeinek színhelyét a Vetélkedőben részt vevő iskolák állapítják meg.”

„A középiskolások minden versenyágban anyanyelvükön versenyeznek.

Az öt nyelven folyó vetélkedő záróműsora nem lesz versenyjellegű rendezvény. A VKMV szemlével ér véget minden évben: tartományunk fiataljai május 25-én bemutatják legjobb alkotásaikat, legsikeresebb verseny-számaikat.”

Írásának befejező részében a fiatalok írásainak, valamint a színjátszók darabjainak mind az öt nyelvre történő lefordítását, a zenei vetélkedő legjobbainak közös hangversenyen, a legjobb képzőművészeti munkák szerzői pedig közös kiállításon való bemutatkozását emeli ki szabályzatba iktatandó határozatokként.

A vita az érdekelt fórumoknak megküldött fentebb említett *Vajdaság SZAT Középiskolásai Művészeti Vetélkedője Szabályzatának Előtervezete* és az e szabállyal összhangban lévő, ennek címét főcímként megtartó *Jugoszláviai Magyar Középiskolások Magyar Nyelvű Művészeti Vetélkedőjének Szabályzat-tervezete* alapján folyt le. Az idézetben említett nyolctagú bizottság is lényegében véve azt a feladatot kapta, hogy e két vitaindító anyag, valamint a kerekasztal-értekezleten elhangzottak alapján dolgozzon ki a JMKMV őszi kerekasztal-értekezletére egy a tartományi nemzetek és nemzetiségek középiskolai rendezvényeit összefogó szabályzatot. Hornyik Miklós idézett írása nem említi, hogy név szerint kik kerültek a bizottságba. És erre én sem emlékszem, mint ahogy arra sem, hogy tartott-e ez a bizottság összejövetelt, és hogy tagja voltam-e ezen bizottságnak.

Az értekezleten elhangzottak alapján az lett volna a logikus vagy legalábbis elvárható, hogy az eddigi félelmek (a vetélkedő leminősítése, ellehetetlenítése, megszüntetése miattiak) eloszlátása után (a minden várakozást felülmúlóan kedvező, vagyis a vetélkedő többnyelvűvé és tartományi szintű rendezvénné válásáról szóló döntést követően) dicséretekkel és elismerésekkel teli cikkek jelennek meg az eddigi vetélkedőkről. De ha ezekről nem is, akkor az éppen lezajlott kerekasztal-értekezleten elhangzottokról, mint újabb, több nyelven lefolyó versenyeket elindító tartományi szintű jelentős eseményről – igen! Azonban nem ez következett be. Az Ifjúsági Tribün magyar szerkesztőségének szervezésében 1975. április 12-én és 13-án hét színjátszó csoport részvételével megtartott Színművészeti Vetélkedőről ugyan még a szereplők teljesítményeit értékelő és a verseny megtartásának problémáiról is szóló elemző írást jelentetett meg Hornyik Miklós. Még az április 18-án és 19-én lezajlott irodalmi, zenei és beszédművészeti versenyekről is a díjazottak fényképeit közlő jelentés, tá-

jékoztató olvasható a díjazottak pár soros nyilatkozatainak kíséretében a lapban, no meg 30-án a fentebb bővebben idézett Hornyik Miklós lényeges kérdések megoldásáról és az alaptalan vádak elhárításáról, azaz a kerekasztal-értekezleten elhangzottokról beszámoló írása bizakodást sejtettek. De mindez valahogy gyorsan lefutott, s a vetélkedőben, valamint a róla való tájékoztatásokban is csendes leépülés következett be. Megszűnt a *Képes Ifjúság Iskolai Őrjárat* címet viselő riportsorozata, amely a középiskolákról, működésükről és tanulóik szakcsoportok meg önképzőkörök kereteiben kifejtett tevékenységéről tájékoztatót. Nem szóltak írások a kilencedik vetélkedő kerekasztal-értekezletén megválasztott Középiskolások Tartományi Művészeti Vetélkedőjének Szabályzatát előkészítő bizottság munkájáról, e verseny megszervezésének előkészületeiről, mint ahogy a tevékenység esetleges elakadásának okáról, okairól sincs semmi hír a lapban. Ennek láttán talán nem túlzó az a megállapítás, hogy a szerkesztőség érdeklődése az előzőeknél fokozottabb figyelemmel fordult az ifjúsági szervezetek, az ifjúsági munkaakciók, a falusi és városi munkásfiatalok élet- és munkakörülményei meg a szakmunkásképzés kérdései, a katonák élete és politikai események felé. A vetélkedővel kapcsolatos tájékoztatás így az önképzőkörök tudósítóira hárult. Ezen írásban természetesen nem térhetek ki az előállt helyzet okainak felderítésére és magyarázatára, tehát csak jelzem, hogy annak sincs nyoma a lapban, mi volt az oka a színművészeti és képzőművészeti vetélkedők megszűnésének, még annak ellenére sem, hogy ezen versenyágak megszűnése következtében lett a JMKMV-ből 1976-ra KIV (Középiskolások Irodalmi Vetélkedője).

A tizedik vetélkedő megszervezésének előkészületei viszont az érdeklődés beszűkülése ellenére eléggé jó ütemben folytak. Az őszi kerekasztal-értekezlet határozata a magyar nyelvet környezetnyelvként tanulók előtt nyitotta meg a versenyzés lehetőségét a beszédművészeti versenyágban (vers- és prózai szövegmondás), a szervezőbizottság lúdtoll-rajzolatot (az írás és irodalom jelképét) ábrázoló jelvényt öt színben (arany, ezüst, piros, kék és zöld), valamint alkalmi postai bélyegzőt készíttetett a tizedik jubileum alkalmából annak reményében, hogy majd a tízéves jubileum ünnepén, az ünnepi műsor napján postai levelezőlap vagy boríték bélyegeinek lepecsételésére használhatják. (Ebből a tervből azonban semmi sem lett: a posta azzal az indokkal utasította el az alkalmi bélyegző engedélyezését és jóváhagyását, hogy a szervezők későn nyújtották be kérelmüket, így nem volt elég idő annak elbírálására.) A szervezők meghívókat is küldtek az eddigi versenyek díjnyerteseinek: jöjjenek, legyenek a szervezők vendégei, ünnepeljenek a tizedik vetélkedő versenyzőivel, emlékezzenek...

A tizedik vetélkedő ünnepélyes keretek között folyt le: a szervezőbizottság a jutalomkönyvek mellett minden díjnyertesnek egy-egy jelvényt, a tanároknak és a szervezőbizottság tagjainak pedig egy-egy jelvénygyűjteményt adományozott, alkalmi pecséttel lepecsételt borítékot viszont az említett okokból nem adhatott.²⁷ Az előző vetélkedők díjnyertesei közül kevesen jelentek meg. Egészében véve a gondos előkészületek ellenére eléggé észrevétlenül folyt le a jubileumi verseny, bár sem politikai jellegű, sem más problémák nem merültek fel az előző vetélkedő kerekasztal-értekezletén elhangzottakról, vagyis a többnyelvű versenyéről szóló tervekről pedig nem esett szó. (Mindez nem ronthatta hát az ünnep hangulatát.) Dudás Károly, a *Képes Ifjúság* akkori munkatársa nem véletlenül *Csendes évforduló* címmel számolt be a vetélkedő eseményeiről a lap 1976. április 28-ai számában. Írásának bevezető részében rezignáltan állapította meg:

„A Jugoszláviai Magyar Középiskolások Vetélkedőjéről – amely azóta Középiskolások Irodalmi Vetélkedőjévé zsugorodott – írtam négy-öt évvel ezelőtti beszámolóimban, hogy egykor talán majd ünnepé, a város, a tartomány ünnepévé terebélyesedik. Az ünnep ezúttal is, a tizedik évben, mint már előtte annyiszor, elmaradt. Jól megszervezett, családias hangulatú összejövetel volt. Távol maradtak a meghívott vendégek, a becsei ifjúsági otthon tárva-nyitva hagyott kapuján nem tódultak be a kíváncsiskodók. Még csak nem is szállingóztak. Azok jöttek el, akik eddig mindig: a magyartanárok, a fellépő diákok és az a maroknyi kötelelességtudattól vagy lelkiismerettől vezérelt érdeklődő. Csendes volt az ünnep, a X. évforduló.”

Megjegyzí még, hogy az eddigi eredményeket és a továbblépés lehetőségeit fejtegető beszámolómban említtem: „a vetélkedőn a fáradtság jelei mutatkoznak”. Többek között még a következőket is írja: „A kerekasztal-értekezlet résztvevői a sajtó segítségét kérték: egész éven át tartsa napiranden a vetélkedőt, erejéhez mérten igyekezzen kikutatni a közönyt, az érdektelenség gyökereit.”

A vetélkedő iránti általános lanyha érdeklődés láttán valóban úgy véltem, hogy a vetélkedőn a fáradtság tünetei mutatkoztak, amely benyomással, meglátással csendesen egyetértettek a kerekasztal-értekezlet résztvevői és az idézett írás szerzője is. De vajon fáradtság volt-e valójában, vagy olyan csendes apátiáról szólhatunk, amely szinte kötelezően ütötte fel a fejét (ha csak úrrá nem lett!) azon szűkebb, vagy talán még tágabb környezetekben is, amelyekben – alaptalanul ugyan, de – a *nemzetieskedés* (álljon itt e kifejezés, hogy a *nacionalizmus* szót ne használjuk!) *gyanúja támadt*

---

²⁷ Az elkészített pecsét fennmaradt a vetélkedő néhány más anyagával együtt megőrzött dolgaim között.

fel, vagy amelyeket akár csak ennek a gyanúja lengett be. Ilyen esetek pedig voltak ekkoriban. Topolyán például két alkalommal is. Az első ilyen esetet (az 1970-ben történtet, az egészségház névadása körülit fentebb már említettem), a második kapcsán pedig Podolszki József a *Képes Ifjúságban* 1971. január 20-án megjelent *Békés óvatosság?* című cikkében kettőt is említ, és pedig példamutató, illetve megrovandó esetekként egyet-egyét. Ezek közül az első névadási hír az, hogy a köztársasági elnök rendeletére a topolyai kaszárnya a Petőfi brigád nevet kapta, és az ebben a kaszárnyában „szolgálatot teljesítő tisztek elhatározták, a névadó magyar partizánzászlóalj emlékének adózva megtanulnak magyarul”. A másik névadásra váró intézmény a gimnázium volt, és mint Podolszki József írja: „Az ajánlott név magyar volt, hisz sokan természetesnek tartották ezt egy magyar mozgalmi múltú, ma is túlnyomórészt magyarlakta kisvárosban. Mégis tartományra és országra szóló botrány lett az ügy vége: bírósági tárgyalás a sovinszta kilengések miatt. A nagyszerb elveket valló és hangoztató tanárt elítélték és elhelyezték, a *gimnázium vezetősége és a város társadalmi-politikai vezetői a mai napig nem tartották megfelelőnek a helyzetet, hogy hozzányuljanak a névadás kérdéséhez.* (A kiemelés tőlem – B. F.)

Körültretekintő, békés óvatosság, gondolná az ember. Vagy csakugyan akkora képtelenség lett volna a magyar névajánlat? Lehet, hogy Topolyán ez a vélemény, szerencsére a kormány és a hadsereg másképp gondolkodik.”

Csak természetes, hogy a helyi vezetők tétovázását a cikk szerzője élesen ítéli el és bírálja. De hogy jogos-e a bírálat, hogy egyértelműen egyetérthetünk-e a szerző nézeteivel ma is, vagy sem, azt csak a tizedik vetélkedő meg az imént említett gimnáziumi névadás eseteire emlékeztető, valamint az ekkoriban megtörtént többi, ezekhez hasonlatos esemény szociálpszichológiai és társadalmi-közösségi viselkedési formákat vizsgáló igényes elemzések alapján mondhatnánk meg. Addig azonban, amíg ezt nem elemzések eredményeire hivatkozva mondhatjuk, amíg erről az időszakról elemzések nem készülnek, ne feledkezzünk meg arról, hogy ezekben az időkben óvatosak voltak az emberek, hogy nemigen tartották tanácsosnak olyan emberekkel a barátkozást, akiknek politikai „ügyük” volt, mint ahogy hanyagolták az olyan rendezvényeken való megjelenést is, amelyek politikailag „gyanúsak” voltak, még ha a dolgok tisztázása meg is történt. Emellett azonban a nagyközönség természetéről sem feledkezhetünk meg, arról, hogy a pusztán csak érdeklődő közönség majd mindennel kapcsolatban az újat, a látványosat igényli. Az viszont már tényleg nem mindenki számára látványos, hogy egymás után verseket vagy szövegeket mondanak, illetve olvasnak fel, és pedig egymás után sokat! (Márpedig a döntő

előversenyein ez történik, azok ilyenek.) Ezzel szemben a záróműsor már minőségesebb és változatosabb is, ezért ezekre többen kíváncsiak. Leginkább így volt ez régen is, és így van többé-kevésbé ma is.

A tizenegyedik vetélkedő szervezési munkái szokásosan folytak. A tizedik vetélkedő után megtartott kerekasztal-értekezlet résztvevőinek azon kérése, hogy a sajtó: „egész éven át tartsa napirenden a vetélkedőt”, nem valósult meg. A vetélkedővel kapcsolatos eseményekről az érdeklődő – az előző évhez hasonlóan – az önképzőkori tanulói tudósításokból értesülhetett egészen a verseny lezajlásáig. Ekkor, 1977. április 27-én írt Sziveri János *A résztvevők a vetélkedőről* címmel rövid értékelést az irodalmi versenyről, a beszédművészeti ág esetében viszont csak két versenyág díjnyerteséről (az anyanyelvi vers- és prózai szövegmondás nyerteseiről) szólt fényképeik alatti mondatnyi írásban. Ezek után majd csak az év december 7-én, a november végén Becsén megtartott kerekasztal-értekezletről is tájékoztatva jelenti be a lap *A KIV Híradója* című rovatának indulását, többek között a következőkkel indokolva ezt:

„Tanáraitok, önképzőkori társaitok mellett mi is feladatunknak tartjuk, hogy lehetőségeinkhez mérten segítsünk, támogassunk benneteket alkotó törekvéseitekben. Nem az a célunk, hogy elbíráljuk: ez az írás jó, ez pedig rossz, hanem hogy véleményünkkel rámutassunk hibáitokra, kiemeljük eredményeiteket, hogy *A KIV Híradója* révén is közösen dolgozzunk íráskultúránk és ízlésünk fejlesztésén.”

Az indulás után ebben az évben még egyszer (december 14-én, egy középiskolás lány verseivel foglalkozva) jelent meg a rovat. És többször nem. 1978-ban sem...

A tizedik vetélkedő utáni értekezlet résztvevőinek a sajtóhoz intézett kérelmének további része a Dudás Károly *Csendes évforduló* című írásából fentebb idézett mondatának második fele, miszerint a lap „erejéhez mérten igyekezzen kikutatni a közönyt, az érdektelenség gyökereit”, hamvában holt kérelemnek bizonyult: ilyen vonatkozású elemzésre nem került sor sem a *Képes Ifjúságban*, sem más lapban...

Az 1978-ban megrendezésre kerülő, XII. vetélkedő megszervezésében még részt vettem, a szervezőbizottság elnökének is megválasztottak²⁸, amit azért fogadtam el, mert búcsúzóban voltam, munkahelyet változtattam. (1978. március elsejétől az újvidéki BTK Magyar Tanszékének lek-

²⁸ Az évek során megtörtént, hogy ajánlottak e tisztségre, de nem fogadtam el, mert a vetélkedőt a fiatalok versenyének tekintettem, így azt az Ifjúsági Szövetség Becsei Választmányának aktuális elnöke töltötte be. Most, hogy munkahelyet változtattam, megítézettségnek tekintetem a megbízatást, így elvállaltam.

tora lettem.) A verseny előkészítése és megtartása során nem merültek fel sem politikai színezetű, sem más problémák. A verseny problémamentesen folyt le.

Még egy ideig Becsén laktam, de mivel már nem a gimnáziumban dolgoztam, a következő vetélkedő szervezését inkább csak gyakorlatias tanácsokkal segítettem, de nem kis elégedettséggel mondhatom, hogy már ekkor sem, de a továbbiak során még ennyire sem kellett segítenem, mert magyartanári oklevelet szerzett volt tanítványaim, volt szervezőbizottsági tagok, majd mások léptek a helyembe, és pedig igen kreatívan, nagyon eredményesen!